

TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL HASTANELERİN DİJİTALLEŞMESİ VE AKREDİTASYON SÜRECİNE İLİŞKİN HASTANE YÖNETİCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ¹

Öğr. Gör. Cansu BOZDOĞAN²

ÖZ

21. yüzyılda dijital dönüşüme uyum sürecinde öncü örgütlerden biri de sağlık arzı sunan hastanelerdir. Sağlık Bakanlığı'na bağlı ayaktan ve yataklı tedavi hizmeti sunan hastanelerin dijital olgunluk seviyelerinin iyi durumda olduğu ve belgelendirildiği görülürken, ayaktan ve yataklı tedavi hizmeti sunan özel hastanelerin dijital olgunlukları ve akreditasyon süreçleri ile ilgili durum tespitinde eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, özel hastanelerin dijitalleşme süreci ve akreditasyon süreçleri ile ilgili yönetici görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni benimsenmiş olup, veriler hem yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile Eskişehir ilinde bulunan özel hastane yöneticileri ile yüz yüze görüşmeler yapılarak hem de doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analiz edilmesiyle özel hastanelerin dijitalleşmesiyle ilgili güçlü, zayıf, fırsat ve tehditlerinin neler olduğu ile ilgili mevcut durum ortaya konmuş, bunun yanı sıra özel hastanelerin dijital anlamda akredite belgesine sahip olmada avantajların ve engellerin neler olduğu ile ilgili görüşler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Hastane, Akreditasyon, HIMSS, EMRAM.

Jel Kodları: I10, I19, I19

OPINIONS OF HOSPITAL MANAGERS ON THE DIGITALIZATION AND ACCREDITATION PROCESS OF PRIVATE HOSPITALS IN TURKEY

ABSTRACT

One of the leading organizations in the process of adapting to digital transformation in the 21st century is hospitals that offer health care. While it is seen that the digital maturity levels of the hospitals that provide outpatient and inpatient treatment services under the Ministry of Health are in good condition and documented, it is seen that there are deficiencies in the digital maturity and accreditation processes of private hospitals that provide outpatient and inpatient treatment services. In this study, it is aimed to reveal the views of the managers about the digitalization process and accreditation processes of private hospitals. The case study design, which is one of the qualitative research methods, was adopted, and the data were collected both by face-to-face interviews with private hospital managers in Eskişehir through a semi-structured interview form and by document review. By analyzing the data obtained, the current situation about the strengths, weaknesses,

¹ Bu araştırma, 7th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Kongresi'nde online olarak sunulmuştur.

² Öğretim Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, cozturk@ogu.edu.tr, (Orcid:0000-0002-8146-7555)

opportunities and threats of the digitalization of private hospitals has been revealed, as well as opinions about the advantages and obstacles of having a digital accreditation certificate for private hospitals.

Keywords: Digital Hospital, Accreditation, HIMSS, EMRAM.

JEL Codes: I10, I19, I1

GİRİŞ

Anlık tıklamalarla hayatımıza hız kazandıran dijital dünya yaşamın birçok alanında bireylerde hız isteği oluşturmaktadır.

Bireyler, mal veya hizmet sunumu sağlayan örgütlerden hızlı, aynı zamanda kaliteli hizmet almak istemekte, örgütlerde bu isteklere cevap verebilmek adına sürece uyumlanmak durumunda kalmışlardır. Bu uyuma ayak uydurmaya çalışan örgütlerden biri de sağlık hizmeti sunan hastanelerdir. Hastaneler sağlık hizmeti talebinde bulunan bireylere hızlı, aynı zamanda kaliteli hizmet sunma eğilimindedirler. Bu hizmetlerin sunumunda maliyetleri de minimize etmek temel hedefleri arasındadır.

Sağlık Bakanlığı dijital dönüşüme uyumda 2003 yılında “Sağlıkta Dönüşüm Programı”nı başlatmıştır. Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesi ile “Nitelikli ve Etkili Sağlık Hizmetleri İçin Kalite ve Akreditasyon”, “Karar Sürecinde Etkili Bilgiye Erişim: Sağlık Bilgi Sistemi” bileşenleri ile hastanelerin dijitalleşme yolunda ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu bileşenlerin yerine getirilmesi için 2011 yılında Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğüne (SBSGM) yetki verilmiştir. SBSGM’nin dijital dönüşüm sürecindeki projelerinden biri de dijital/kâğıtsız hastane uygulamasıdır.

Bu araştırmada “Türkiye’deki Sağlık Bakanlığına bağlı bazı hastaneler dijital anlamda 6. ve 7. seviye akredite belgesine sahip iken, bu belgeye sahip neden özel hastane bulunmamaktadır?” araştırma sorusundan yola çıkılmıştır. Araştırmanın amacı, Türkiye’deki özel hastanelerin dijitalleşme süreci ile durumunu ortaya koymak ve dijitalleşme düzeylerini belgelendirmeleriyle ilgili yönetici görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi tercih edilmiştir. Durum çalışması, tek bir durum ya da olayın derinlemesine boyutsal olarak incelendiği, verilerin çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-ışitseller, dokümanlar, raporlar) ile sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir (Subaşı ve Okumuş, 2017:420).

Araştırma Eskişehir ilinde bulunan ayaktan ve yataklı tedavi hizmeti sunan özel hastaneler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada amaçlı (seçkili örnekleme) yöntemlerinden kolayda örneklem seçilmiştir. Yönteme uygun olarak farklı pozisyonlarda bulunan 5 özel hastane yöneticisi ile birebir görüşme yapılmıştır. Bununla birlikte çeşitli bilgi ve dokümanlardan yola çıkarak durum incelemesi yapılmıştır. Alan yazında dijital hastaneler ile ilgili çalışmalar daha çok literatür taraması veya ikincil verilerle elde edilen tanımlayıcı çalışmalara (Ak, 2013; Avaner ve Avaner, 2018; Doğan, 2021; Sezer

Korucu ve Demir, 2017; Limon, 2019; Peker vd., 2018; Tüfekçi vd., 2017; Uysal ve Ulusinan, 2020) rastlanmaktadır. Bu konu ile ilgili alan yazında daha önce benzer bir çalışmaya rastlanmaması ve keşfedici nitelikte olması sebebi ile araştırmayı özgün kılmaktadır. Araştırma aynı zamanda özel hastaneler özelinde durum tespiti sunmakta olup, karar vericilere bazı önerilerde bulunulmuştur.

1. DİJİTAL HASTANE

Tıbbi ve idari hizmet alanlarını içinde toplayan sağlık kuruluşlarında süreçlere ve hastalara dair çok çeşitli veri toplanmaktadır. Her türlü karar alma aşamasında bu verilerin kullanılabilir olması kritik bir öneme sahiptir. Özellikle, hasta ile ilgili verilerin ve istemlerin hasta başında sisteme girilmesi; hasta ile ilgili her türlü tıbbi bilgiye (laboratuvar sonuçları, radyolojik görüntüler, günlük tıbbi ölçümler vs.) hastane içinden veya dışından anlık erişilmesiyle iş süreçleri hızlanmakta, tıbbi hatalar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Sağlık Bakanlığı, hastanelerin dijitalleşmesi ile hasta güvenliğini temel alan sağlık hizmet sunumunun etkinliğinin artmasını, hastanedeki iş süreçleri ve maliyetlerin azalmasını ve tüm bunlara ek olarak iş yükünün azalarak sağlık çalışanlarının memnuniyet oranlarının yükselmesini hedeflemektedir (Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2018:7). Bu hedeflere ulaşabilmek için ise dijital hastane uygulamalarını yürütmektedir.

Dijital hastane; Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS), dijital tıbbi kayıtlar, PACS (Picture Archiving and Communication in Medicine), dijital tıbbi arşiv, barkod, RFID (Radio Frequency Identification) teknolojileri, ilaç ve malzeme takibi, mobil ve tablet bilgisayarlar, tıbbi teknolojiler, bina, enerji, aydınlatma teknolojileri ve bilgi sistemleri, haberleşme sistemleri, veri, ses, görüntü ve multimedya teknolojileri, tele-tıp, tele-eğitim, sanal otopsi, sanal ameliyat, sanallaşma, yönetim hizmetleri, danışmanlık, yönlendirme, bahçe, otopark ve her çeşit entegre hizmetler gibi yönetim unsurlarının yer aldığı tam entegre hastane demektir. Dijital hastaneler, teknolojiyi hasta güvenliği ile sağlık bakım kalitesini artırmaya yönelik kullanan sistemleri barındıran hastanelerdir. Hastanelerde kullanılan çeşitli dijital sistemler ve bilgi yönetim sistemleri ile gelişen teknolojilerin hastane bilgi sistemlerine entegre edilmesi doktor, hemşire ve diğer sağlık profesyonellerinin hasta bilgilerine kolaylıkla ulaşımını sağlamaktadır (Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2018:11).

Dijital hastane, her türlü tıbbi cihazın bilgi yönetim sistemine ağlar ve sensörler aracılığıyla veri/bilgi gönderebildiği; çalışanların ve hastaların yetki ve onamları dâhilinde bu sistemdeki veri/bilgiye hastaneden veya uzaktan erişebildiği bütünsel sağlık hizmeti sunan bir hastane modelidir. Dijital hastaneler kağıtsız hastane uygulaması ile çevreci bir işleyiş sunarken, aynı zamanda sağlık hizmeti sunan ve sağlık hizmeti alan bireylere süre bakımında avantaj sağlamaktadır (Avaner ve Avaner, 2018:15-16).

Dijital hastane; idari, mali ve tıbbi süreçlerde asgari düzeyde bilişim teknolojilerinin kullanıldığı bir hastaneden her türlü iletişim aracı ve tıbbi cihazın birbiriyle ve diğer bilgi sistemleriyle bütünleşik olduğu, sağlık çalışanları ve hastaların tele tıp ve mobil tıp uygulamalarıyla hastane içinden veya dışından veri alışverişinde bulunabildiği hastaneye kadar geniş bir yelpazede tanımlanabilir (Sağlık Bakanlığı, 2014).

Bir hastanede bilişim teknolojilerinin kullanılıyor olması o hastanenin dijital hastane olarak nitelendirilmesi için yeterli olmamaktadır. Dijital hastane olabilmenin genel koşulları şunlardır;

- Elektronik order (istem) sistemi kullanılmalıdır.
- Hekim ve hemşire klinik karar destek sistemleri bulunmalıdır.
- Kapalı döngü ilaç yönetimi yapılmalıdır.
- İlaç karar destek sistemleri bulunmalıdır.
- Klinik veri havuzu oluşturulmalıdır.
- Veri ambarı ve iş zekası bulunmalıdır.
- Sağlık kurumları arasında veri paylaşımı yapılabilmelidir.
- Klinik bakım sürecini sağlayacak şekilde veri alışverişi yapılabilmelidir.
- Hizmet sunumunda kâğıt doküman kullanılmamalıdır (Sağlık Bakanlığı Sağlık

Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2018:11).

Bu genel koşulları yerine getirmek için Dijital Hastane Sistem Bileşenleri şunlardır: (Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2018:12-35).

- Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS)
- Elektronik İstem (e-Order) Sistemi
- Görüntü Arşivleme ve İletişim Sistemleri (PACS-Picture Archiving Communication System)
- Laboratuvar Bilgi Yönetim Sistemi (LBYS)
- Eczane Yönetim Sistemi
- Eczacılık Hizmetleri Teknolojileri ve Kapalı Döngü İlaç Yönetim Sistemi
- Klinik Karar Destek Sistemi (decision support system) dir.

Özetle dijital hastane; sağlık talebinde bulunan hastaların, tüm sağlık profesyonellerinin, hastane varlıklarının ve bilginin bir bütün haline getirilmesi için tüm süreçlerin kağıtsız ve otomatize edilmiş biçimde dijital iş akışları halinde tasarlanmasıdır (Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2020:6). Dijital hastaneler, sağlık hizmetinden yararlanan bireylere ve sağlık hizmeti sunan kurumlara, sağlık kuruluşları içerisinde yer alan sağlık profesyonellerine zaman, maliyet, kalite ve verimlilik açısından pek çok fayda sağlamaktadır.

2. HASTANELERİN AKREDİTASYONU

Türkiye’deki hastanelerin dijital olgunluk seviyelerinin belirlenmesi ve bu seviyelerden 6. ve 7. seviye dijital hastane olduğunun kanıtı olan akreditasyon süreçleri HIMSS (Healthcare Information and Management Systems Society-Sağlık Bilgi ve Yönetim Sistemleri Topluluğu) tarafından gerçekleştirilmektedir. 1961 yılında kurulan HIMSS, bünyesinde yer alan 600 şirket ve 450 dernek/vakıf ile birlikte dünya çapında sağlık alanında 70.000’den fazla kişiyi kapsamaktadır. Merkezi Şikago’da olan ve Amerika, Avrupa ve Asya’da yapılanması bulunan HIMSS’in kuruluş amacı, bilgi teknolojilerinin, sağlık hizmetleri sunumunda ve geliştirilmesinde en uygun düzeyde kullanımını sağlamaktır (HIMSS EURASIA, 2021a).

HIMSS kendi geliştirdiği EMRAM (Elektronik Medikal Sağlık Kaydı Adaptasyon Modeli) ile hastanelerin dijital olgunluk düzeylerini 0 ile 7 arasında derecelendirmektedir. 0 ile 7 arasındaki dereceler için hastanelerin sahip olması gereken koşullar belirlenmiş, 6. ve 7. seviye hastaneler dijital olgunluğa ulaşmış hastaneler olarak kabul edilmektedir. Dijital olgunluğa sahip bu hastaneler HIMSS başvurusu ile hastanelerin dijital süreçlerini değerlendirerek, geldikleri seviyeyi tespit etmek için dünyaca kabul edilen akreditasyon ve standart modeli olan EMRAM kullanmakta ve dijital süreçlerini 6. ve 7. seviyeye kadar tamamlamış olan hastaneleri akredite ederek belgelendirmektedir.

Tablo 1. Elektronik Sağlık Kaydı Benimseme Modeline (EMRAM) Göre Dijitalleşme Seviyeleri ve Kabiliyetleri

HASTANE SEVİYELENDİRME	HIMSS ANALYTICS EMRAM Elektronik Medikal Sağlık Kaydı Benimseme Modeli Kabiliyetleri
7	Bütüncül elektronik sağlık kaydı; başka kurumlarla veri alış-verişi; felaket kurtarma merkezi; üst düzey güvenlik ve mahremiyet önlemleri.
6	İlaç, kan ürünü ve anne sütü için, teknoloji destekli kapalı döngü uygulama yöntemi; bilgi sistemlerinde risk değerlendirmesi ve raporlandırılması; kapsamlı klinik karar destek sistemleri.
5	Yapısal hale getirilmiş doktor klinik formları; sızma tespit ve önleme sistemleri; mobil cihazların korunması.
4	Klinik karar destek sistemleri ile entegre olan elektronik order kaydı; hemşire ve yardımcı sağlık personeli klinik formları; sistemlerin sürekliliği için temel önlemler.
3	Hemşire ve yardımcı sağlık personeli klinik formları; ilaç ve tedavi kaydı (yatan hasta); rol tabanlı yetkilendirme.
2	Elektronik klinik veri havuzu; hastane içinde birlikte çalışabilen bilgi sistemleri; temel güvenlik önlemleri.
1	Üç temel bilgi sisteminin (eczane bilgi sistemi, laboratuvar bilgi sistemi, görüntüleme bilgi sistemi) hepsi mevcut.
0	Üç temel bilgi sisteminin (eczane bilgi sistemi, laboratuvar bilgi sistemi, görüntüleme bilgi sistemi) hepsi mevcut değil.

Kaynak: <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr>

Tablo 1’de görüldüğü gibi HIMSS EMRAM seviyelendirmesi ile hastanelerin hangi seviyede hangi kabiliyetlere sahip olması gerektiği kriterlerle belirlenmiştir. HIMSS EMRAM seviyelendirmesi ile sağlık kuruluşunun işleyişinde bilişim teknolojilerini kullanma seviyesi denetlemek, 0 ile 7 arasında dijital olgunluk düzeylerini belirlemek, 6. ve 7. seviyeye ulaşmış hastaneleri belgelendirilerek hastanelerin dijital olgunluk seviyelerini uluslararası düzeyde derecelendirilmektedir. Aynı zamanda HIMSS EMRAM seviyelendirmesi ile hastanelerin sürekli gelişen sağlık bilişimi teknolojilerine uluslararası standartlarda uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2020).

3. TÜRKİYEDE’Kİ DİJİTAL HASTANELERİN DURUMU

Yüksek teknolojiler ile donatılan kamu hastaneleri için Sağlık Bakanlığı’nın 2013-2017 Stratejik Planında ‘Bakanlığa ve bağlı kuruluşlarına ait tesislerde dijital hastane kavramını oluşturmak ve yaygınlaştırmak’ hedefi yer almıştır. Bu hedef doğrultusunda dijital/kâğıtsız hastane süreciyle ilgili çalışmaların yürütülmesi amacıyla 2011 yılında kurulan SBSGM’ye sorumluluk verilmiştir. Türkiye kamu hastanelerinin, dünyadaki gelişmelere paralel olarak dijital hastaneye dönüşüm çalışmalarını sürdüren SBSGM “Hastanelerimizde Dijital Dönüşüm Projesi” olarak başlattığı dijital/kâğıtsız hastane projesini 2012 yılında pilot uygulama olarak hayata geçirmiştir (Sezer Korucu ve Demir, 2017:393). Pilot uygulama çalışmaları kapsamında 2013 yılında HIMSS Avrupa’ya akreditasyon başvurusu yapan Ankara GMK Devlet Hastanesi HIMSS tarafından 2014 yılında Türkiye’deki ilk EMRAM 6. Seviye dijital hastane olarak belgelenmiş Türk hastanesidir (Avaner ve Avaner, 2018:22).

Dünya’da Kuzey Amerika bölgesinden sonra en fazla akredite olmuş hastaneye sahip bölge Türkiye’nin de içinde bulunduğu Avrupa bölgesidir. Avrupa bölgesinde EMRAM 6. ve 7. seviyede akredite olmuş hastane sayısı en fazla olan ülke ise Türkiye’dir. Avrupa bölgesinde Türkiye gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen Avrupa bölgesindeki gelişmiş ülkelere göre hastanelerde sunulan hizmetlerin dijital olma oranı daha yüksek bir seyirde gerçekleşmektedir. Türkiye’nin hem 6. hem de 7. seviye derecelendirme durumuna baktığımızda gelişmiş ülkelere göre ülke genelinde dijitalleşme aşamalarına daha çok önem veren bir ülke konumundadır. Sunulan sağlık hizmetleri kapsamında dijital hastanelerde daha kaliteli ve verimli hizmetlerin aktarılacağı söylenebilir. Aynı zamanda Türkiye belgelendirilmiş kaliteli sağlık hizmet sunumu bakımından çevre ülkelerden daha iyi konumda olmasının yarattığı avantaj sebebiyle, kaliteli hizmet alma düşüncesi olan hastaları kendine çekebilme konusunda önemli bir fırsata sahiptir (Doğan, 2021:1594).

Tablo 2. Türkiye'deki Seviye 7 Dijital Hastaneler

Sıra No	Hastane Adı
1	İstanbul Bahçelievler Devlet Hastanesi
2	İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi
3	İzmir Tire Devlet Hastanesi

4	İzmir Ödemiş Devlet Hastanesi
5	Yozgat Şehir Hastanesi
6	Isparta Şehir Hastanesi
7	Sinop Ayancık Devlet Hastanesi

Kaynak: www.dijitalhastane.saglik.gov.tr

2022 verilerine göre Türkiye’de seviye 7 toplam 7 tane dijital hastane bulunmaktadır. Seviye 7 dijital hastanelerin Marmara(2), Ege(2), İç Anadolu(1), Karadeniz(1) ve Akdeniz(1) bölgelerinde yer alan kamuya bağlı hastaneler olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3. Türkiye'deki Seviye 6 Dijital Hastaneler

1	Adana Şehir Hastanesi
2	Adana İmamoğlu Devlet Hastanesi
3	Adana Dr. Ekrem Tok Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi
4	Adana Yüreğir Devlet Hastanesi
5	Artvin Arhavi Devlet Hastanesi
6	Ankara Gaziler Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi
7	Aydın Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi
8	Aydın Didim Devlet Hastanesi
9	Aydın Nazilli Devlet Hastanesi
10	Bartın Devlet Hastanesi
11	Bolu İzzet Baysal Devlet Hastanesi
12	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İzzet Baysal Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi
13	Burdur Bucak Devlet Hastanesi
14	Burdur Devlet Hastanesi
15	Burdur Yeşilova Devlet Hastanesi
16	Bursa Gemlik Devlet Hastanesi
17	Burdur Gölhisar Devlet Hastanesi
18	Çanakkale Ayvacık Devlet Hastanesi
19	Çanakkale Ezine Devlet Hastanesi
20	Çanakkale Yenice Devlet Hastanesi
21	Çorum Alaca Devlet Hastanesi
22	Çorum Göğüs Hastalıkları Hastanesi
23	Çorum İskilip Atıf Hoca Devlet Hastanesi
24	Çorum Kargı Ahmet Hamdi Akpınar İlçe Devlet Hastanesi
25	Çorum Mecitözü İlçe Devlet Hastanesi
26	Çorum Osmancık Devlet Hastanesi
27	Çorum Sungurlu Devlet Hastanesi
28	Diyarbakır Hani İlçe Devlet Hastanesi
29	Edirne Keşan Devlet Hastanesi
30	Erzurum Hınıs Şehit Yavuz Yürekseven Devlet Hastanesi
31	Gaziantep Şehit Kamil Devlet Hastanesi
32	İstanbul Beykoz Devlet Hastanesi
33	İstanbul Dr. Siyami Ersek Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
34	İstanbul Kartal Koşuyolu Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi
35	İstanbul Pendik Devlet Hastanesi
36	İstanbul SBÜ Mehmet Akif Ersoy Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
37	İstanbul SBÜ Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi
38	İstanbul Üsküdar Devlet Hastanesi

39	İzmir Bornova Türkan Özilhan Devlet Hastanesi
40	İzmir Gaziemir Nevvar Salih İlgören Devlet Hastanesi
41	İzmir Alsancak Nevvar Salih İlgören Devlet Hastanesi
42	İzmir Torbalı Devlet Hastanesi
43	İzmir Urla Devlet Hastanesi
44	Kahramanmaraş Andırın Devlet Hastanesi
45	Kahramanmaraş Çağlayancerit Devlet Hastanesi
46	Kahramanmaraş Türkoğlu Dr. Kemal Beyazıt Devlet Hastanesi
47	Karabük Safranbolu İlçe Devlet Hastanesi
48	Kayseri Pınarbaşı Devlet Hastanesi
49	Kırıkkale Yüksek İhtisas Hastanesi
50	Kırşehir Kaman Devlet Hastanesi
51	Osmaniye Bahçe Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
52	Osmaniye Düziçi Devlet Hastanesi
53	Osmaniye Kadirli devlet Hastanesi
54	Osmaniye Devlet Hastanesi
55	Nevşehir Ürgüp Devlet Hastanesi
56	Muş Varto Devlet Hastanesi
57	Sinop Boyabat 75. Yıl Devlet Hastanesi
58	Sinop Gerze Devlet Hastanesi
59	Sinop Atatürk Devlet Hastanesi
60	Trabzon Akçaabat Haçkalı Baba Devlet Hastanesi
61	Trabzon Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi
62	Trabzon Maçka Ömer Burhanoglu Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi
63	Trabzon Sürmene Devlet Hastanesi
64	Trabzon Vakfıkebir Devlet Hastanesi
65	Trabzon Tonya Devlet Hastanesi
66	Yozgat Sorgun Devlet Hastanesi

Kaynak: www.dijitalhastane.saglik.gov.tr

Türkiye’de seviye 6 toplam 66 tane dijital hastane bulunmaktadır. Seviye 6 dijital hastanelerin Karadeniz (21), Akdeniz(15), Marmara(13), Ege(8), İç Anadolu(6), Güneydoğu Anadolu(2), Doğu Anadolu (1) bölgelerinde yer alan kamuya bağlı hastaneler olduğu görülmektedir (Tablo 3).

2022 verilerine göre Türkiye’de dijitalleşme seviyesi en üst düzey olan seviye 7 toplam 7 tane hastane; seviye 6 toplam 66 tane hastane akredite olmuş ve dijital hastane statüsünü kazanmış ve dijital anlamda akredite olmuş hastaneler incelendiğinde bunların tamamının Sağlık Bakanlığı’na bağlı kamu hastaneleri olduğu görülmektedir (Tablo 2 ve Tablo 3).

4. METODOLOJİ

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi tercih edilmiştir. Türkiye’deki Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler dijital anlamda 6. ve 7. seviye akredite belgesine sahip iken, bu belgeye sahip neden özel hastane bulunmamaktadır? Araştırma sorusundan yola çıkılarak Türkiye’deki özel hastanelerin dijitalleşme süreci ile durumunu ortaya koymak ve dijitalleşme düzeylerini belgelendirmeleriyle ilgili yönetici görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Özel hastanelerin dijitalleşme sürecinin ortaya çıkarmak amacıyla;

- Hastanenizin dijitalleşme sürecinde güçlü yönleriniz nelerdir?

- Hastanenin dijitalleşme sürecinde zayıf-eksik yönleriniz nelerdir?
- Hastanenin dijitalleşmesinin ne gibi fırsatlar sunduğunu düşünüyorsunuz?
- Hastanenin dijitalleşmesinin ne gibi tehditler sunduğunu düşünüyorsunuz?
- Hastanenin dijital olgunluk düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz? şeklinde sorular yöneltilmiştir.

Özel hastanelerin dijital anlamda akredite belgesini sahip olmada avantajlar ve engellerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla ise;

- Hastanenin dijital olgunluk düzeyinin belirlenmesi ve bunun belgelendirilmesinin (akredite olması) avantajlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?
- Hastanenin dijital olgunluk düzeyinin belirlenmesi ve bunun belgelendirilmesi (akredite olması) yolundaki engellerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?

Araştırmanın evrenini Eskişehir ilinde bulunan ayaktan ve yataklı tedavi hizmeti sunan özel hastaneler oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı (seçkili örnekleme) yöntemlerinden kolayda örneklem seçilmiştir. Yönteme uygun olarak farklı pozisyonlarda bulunan 5 farklı özel hastane yöneticisi ile birebir görüşme yapılmıştır. Araştırmada yüz yüze görüşme ve doküman incelemesi veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüş formu kullanılarak katılımcıların görüşleri alınmıştır. Hastane yöneticilerinden görüşme tarih ve saatleri alınarak, izinleri doğrultusunda ses kayıt cihazı ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Veri kaybını önlemek amacıyla kayıt altına alınan sesler Word belgesine birebir aktarılmıştır. Bunun yanı sıra elde edilen bilgileri derinlemesine sunmak adına doküman incelemeleri yapılarak, Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri, HIMSS örgütü tarafından hazırlanmış ve yayınlanmış belgeler, görüşme yapılan özel hastanelerin web sayfalarından yer alan bilgilerden de yararlanılmıştır. Araştırmada nitel veriler kullanılarak içerik analiz yöntemi ile veriler analiz edilmiş ve raporlandırılmıştır. İçerik analizinde görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen veriler, dört aşamada analiz edilir: (1) verilerin kodlanması, (2) kod, kategori ve temaların bulunması, (3) kod, kategori ve temaların düzenlenmesi ile (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Miles ve Huberman, 1994; Baltacı, 2019).

5. BULGULAR

Tablo 4'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların çoğunluğunun kadın yönetici olduğu; 5 ile 12 yıl arasında kurumlarına hizmet verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Cinsiyet	Görevi	Çalışma Süresi	Eğitim Durumu	Eğitim Alanı
Katılımcı_1	Kadın	Kalite Direktörü	5	Lisans	Hemşirelik
Katılımcı_2	Erkek	İdari İşler Koordinatörü	4	Lisans	İktisat

Katılımcı_3	Kadın	Kalite Direktörü	6	Lisans	Hemşirelik
Katılımcı_4	Kadın	Hemşirelik Hizmetleri Müdürü	8	Yüksek Lisans	İşletme
Katılımcı_5	Kadın	Kalite Direktörü	12	Lisans	Kamu Yönetimi

Farklı birimlerde görev yapan yönetici pozisyonundaki katılımcıların genellikle Lisans mezunu olduğu; Hemşirelik, İktisat, İşletme, Kamu Yönetim alanlarında eğitim aldıkları görülmektedir.

A- Hastane Yöneticilerinin Hastanelerinin Dijitalleşmesi İle İlgili Görüşleri

Hastanenizin dijitalleşme sürecinde güçlü yönleriniz nelerdir? Sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 5. Hastanelerin Dijitalleşmesinde Güçlü Yönler

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K1, K3, K4,K5	SBYS Varlığı
K1, K3, K4,K5	Veri kaydı
K1, K3, K4,K5	Veri güvenliği
K1,K2	Güncel Dijital Cihazlar
K1	Cihaz-sistem entegrasyonu
K1	Hasta ve hekime kolaylık
K5	SBYS Personel Eğitimi
K3	Bilgi Sistemleri Ekibi

Hastane yöneticileri çoğunlukla hastanelerinin dijitalleşme sürecinde Sağlık Bilgi Yönetim Sistemlerine sahip olmaları ve bu sistemi hastanenin birçok biriminde kullanıyor olmalarını, dijital olarak veri kaydı yapabilmelerini, verilerin güvenli bir şekilde saklayabilmelerini güçlü yönleri olarak tanımlamışlardır. Bunun yanı sıra güncel teknolojik cihazlara sahip olmaları, cihazlar ile bilgi sistemlerinin entegre çalışmasını, dijitalleşmenin hastalara ve hekimlere kolaylık sağlamışını, Bilgi Sistemleri ekibine sahip olmanın ve bilgi sistemleri konusunda personellerine kullanıcı eğitimi vermenin hastaneleri açısından güçlü yönleri olarak ifade etmişlerdir (Tablo 5).

Hastanenizin dijitalleşme sürecinde zayıf-eksik yönleriniz nelerdir? sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 6. Hastanelerin Dijitalleşmesinde Zayıf-Eksik Yönler

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K3, K4	Zayıf-eksik yön yok
K1	Personel eğitimsizliği
K1	Hata
K2	Tüm sistemlerin entegre olmaması
K5	Kısmen kağıt kullanımı

Araştırmaya katılanlardan 2'si hastanelerin dijitalleşme süreci ile ilgi eksik ya da zayıf yön görmediklerini, olsa bile bunun bilgi sistemleri ekibi tarafından tespit edilerek iyileştirmeler yapabileceğini ifade ederken, diğer katılımcılar personelin sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını, hataların olabileceğini, tüm sistemlerin bilgi sistemine entegre olmadığını, kağıtsız hastane ortamına tam olarak geçemediklerini zayıf-eksik olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Tablo 6).

Hastanenizin dijitalleşmesinin ne gibi fırsatlar sunduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 7. Hastanelerin Dijitalleşmesinin Sunduğu Fırsatlar

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K1,K3,K4	Kağıt israfını önleme
K3,K4	Veri erişim kolaylığı
K3,K5	Zaman tasarrufu
K3,K5	Maliyet tasarrufu
K1	İşgücü tasarrufu
K2	Uluslararası iletişim

Araştırmaya katılanlar dijitalleşmenin kağıt israfını önlemede, veri erişim kolaylığı sağlamada, zaman, maliyet, işgücü anlamında tasarruf sağlamada hastanelerine fırsatlar sunduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra dijitalleşmenin kurum ve kişilerle uluslararası iletişim kurmada fırsatlar sunacağını düşünmektedirler (Tablo 7).

Hastanenizin dijitalleşmesinin ne gibi tehditler sunduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 8. Hastanelerin Dijitalleşmesinin Sunduğu Tehditler

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K1,K2,K3,K4,K5	Veri güvenliği
K1,K3,K4,K5	Siber saldırı
K1,K3	Sistemsal problemler
K1	Hile

Araştırma katılımcılarının hepsi veri kaybı riskinin dijitalleşmede tehdit oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Araştırma katılımcılarının çoğunluğu var olan hastane sistemlerin siber saldırının tehdit oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte sistem olarak yaşanacak problemler, kesintiler ve hilelerin de dijitalleşmede tehdit oluşturabileceğini ifade etmişlerdir (Tablo 8).

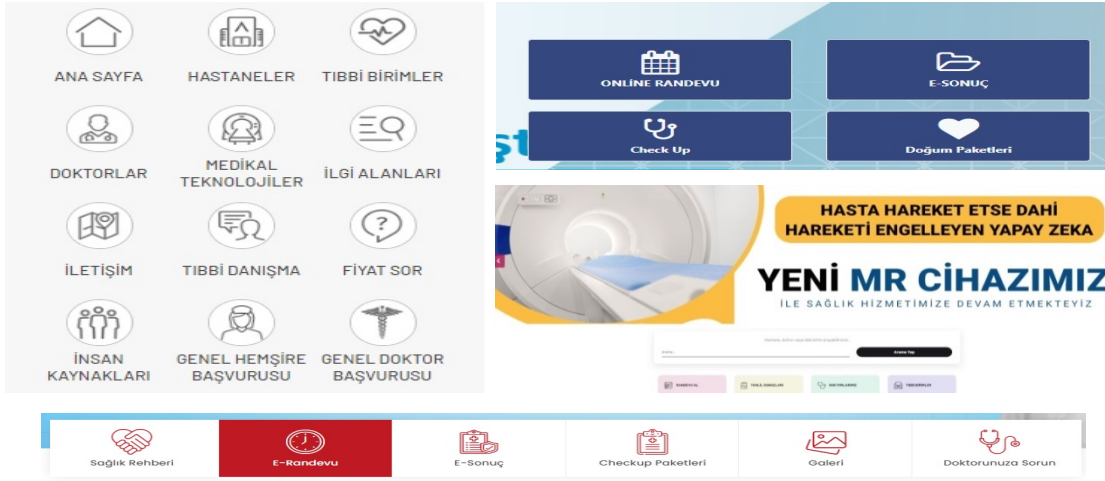
Hastanenizin dijital olgunluk düzeyini nasıl değerlendiriyorsunuz? sorusuna ilişkin araştırmaya katılanların çoğunluğunun hastanelerinin dijital olgunluk düzeylerini iyi durumda gördüklerini, oranlamak gerekirse %70-80 dijital dönüşüme ayak uydurabildiklerini ifade etmişlerdir. Ancak HIMSS'in belirlemiş olduğu EMRAM modeline göre tanımlama yapamayacaklarını; çünkü bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılara ait bazı ifadeler şu şekildedir:

K1- “%70 olarak değerlendiriyorum ben hastanemizin dijital olgunluk seviyesini. %100 değiliz. %100 olabilmeniz için tam anlamıyla kağıdı tamamen ortadan kaldırmak gerekli. O yüzden daha %70 seviyesindeyiz.”

K2- “ Oransal ifade etmek gerekirse ben %70 olarak düşünüyorum.”

K5- “Tüm konsültasyon süreçleri sisteme entegre. %70-80 arasında olduğunu düşünüyorum. Açıkçası çok fikrim yok. ”

Araştırma katılımcıların görüşlerine ek olarak, hastanelerin dijital olgunluklarını iyi durumda olduğunu gösteren ipuçları da özel hastanelerin web sitelerinden elde edilen bilgilerle desteklenmektedir.

Şekil 1. Eskişehir’deki Özel Hastanelerin Web Sayfa Görüntüleri

Şekil 1’de de görüleceği gibi özel hastaneler web sayfaları üzerinden hastanelerinin son teknoloji cihazların mevcudiyetini gösteren duyurulara yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra e-randevu, e-sonuç, uzaktan tıbbi danışma gibi dijital çağa uyum gösteren iyi uygulama örneklerine de sahiptir.

B- Hastane Yöneticilerinin Hastanelerinin Dijital Akreditasyonu İle İlgili Görüşleri

Hastanenizin dijital olgunluk düzeyinin belirlemesi ve bunun belgelendirilmesinin (akredite olması) avantajlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 9. Hastanelerdeki Dijital Akreditasyon Süreçlerinin Sunacağı Avantajlar

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K3,K4,K5	Marka ve imaja etki
K1,K2	Standardizasyon
K2,K5	Mevcut durum tespiti
K5	Uluslararası bilinirlik

Araştırma katılımcıları hastanelerinin dijital hastane olarak akredite edilmesinin, hastanelerinin marka değerine ve imajlarına pozitif etki edeceğini, hastanelerde dijital ortamlardaki iş ve işlemlerle ilgili tüm süreçlerin standartlaştırılacağını, hastanelerin mevcut dijital durumlarının tespitine katkı sağlayacağını, uluslararası platformlarda hastanelerinin tanınmasında pozitif katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir (Tablo 9).

Hastanenizin dijital olgunluk düzeyinin belirlemesi ve bunun belgelendirilmesi (akredite olması) yolundaki engellerin neler olduğunu düşünüyorsunuz? sorusuna ilişkin görüşler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 10. Hastanelerdeki Dijital Akreditasyon Süreçlerinin Engeller

KATILIMCILAR	GÖRÜŞLER
K1, K3,K4,K5	Yönetim kararı
K1,K5	Bütçe
K2,K4,K5	Bilgi yoksunluğu
K1,K5	Ekip çalışması

Araştırma katılımcıları hastanelerinin dijital hastane olarak akredite edilmesinin sadece üst yönetim kararı olmasının, akreditasyon kriterleri ve süreçleri ile ilgili yeterince bilgiye sahip olunmamasının, akredite belgesini elde etmede mali bir destek gerektirdiği ve bunun için yeterince bütçeye sahip olamamanın engel oluşturabileceğini düşünmektedirler. Bununla birlikte akreditasyon süreçlerinin bir ekip işi olduğunun tüm ekibin buna dahil olmada zorluklarla karşılaşabileceklerini düşünmektedirler.

Araştırma katılımcıları hastanelerin dijital olgunluk düzeyinin belirlemesi ve bunun belgelendirilmesi (akredite olması) yolundaki engellerden birisinin *sadece üst yönetim kararı olması ve bilgi yoksunluğu* olarak ifade etmişlerdir. Araştırma katılımcılarının düşüncelerini destekleyici bazı doküman bilgileri de şöyledir:

Sağlık Bakanlığı ve HIMSS tarafından çalıştaylar (Sağlık Bakanlığı, 2021b), konferanslar düzenlemiş; ancak bu etkinliklere kamu hastaneleri yönetici ve personelleri (HIMSS EURASIA, 2019a) ile özel sektör temsilcisi olarak genellikle HBYS firmalarının (HIMSS EURASIA, 2019b) katılım sağladığı gözlenmiştir.

Ne durumdayız?

HIMSS ile işbirliği kapsamında şimdiye kadar neler yapıldı?
EMRAM Seviye Belirleme Anketi Çalıştayları:

	Tarih	Yer	Katılan Hastane Sayısı
1	Eylül 2013*	Ankara	10 (*Protokol öncesi gönüllü çalıştay)
2	4 Mart 2014	Ankara	200
3	17-18 Aralık 2014	Ankara, İstanbul	257
4	10-11 Haziran 2015	Ankara	100
567			
1	20 Nisan 2017	Ankara	29
2	18 Mayıs 2017	Ankara	50
3	25 Mayıs 2017	İzmir	74 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
4	1 Haziran 2017	İstanbul	76 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
5	9 Haziran 2017	Ankara	26 (HBYS Firma temsilcileri)
6	16 Haziran 2017	Bursa	83 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
7	29 Haziran 2017	Erzurum	71 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
8	6 Temmuz 2017	Tokat	83 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
9	13 Temmuz 2017	Kahramanmaraş	70 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
10	14 Temmuz 2017	Mersin	43 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
11	20 Temmuz 2017	Afyonkarahisar	66 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
12	27 Temmuz 2017	Siirt	64 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
13	31 Temmuz 2017	Ankara	82 (Genel sekreterlikler ve başhekimlikler)
Toplam			1.338 Hastane ve 26 HBYS firması

771+26

Şekil 2. HIMSS Türkiye Tarafından Yapılmış Çalıştaylar

Şekilde 2’de HIMSS Türkiye Direktörlüğü tarafından 2018 yılındaki 8. Bölge Çalıştay’ındaki sunumda görüleceği gibi hastanelerin dijital süreçlerini belirleme, geliştirme ve akredite etmede kamu hastaneleri genel sekreterlikleri ve başhekimlikleri yer almıştır. Bunun yanı sıra 2021 yılında Antalya’da gerçekleştirilen Sağlık Bilişimi ve Teknolojileri Konferans ve Fuarında (HIMSS EURASIA, 2021b) ulusal ve uluslararası hem bakanlıklar hem de sektör temsilcileri düzeyinde katılımlar sağlanmış; ancak özel hastane temsilciliği düzeyinde katılımın olmadığı görülmektedir.

Araştırma katılımcıları hastanelerin bu tarz belgelendirme hizmetlerine ücret ödendiği ve bunun için yönetimin bütçe ayırması gerektiğini ifade etmişlerdir. Hastanelerin bu tarz belgelendirmeler için yeterince bütçeye sahip olmamasının engel oluşturabileceğini düşünmektedirler. Bu düşüncelerini destekleyici bilgiler şu şekildedir:

Hastanelerin dijital anlamda akreditasyon süreçlerinde HIMSS sağlık kuruluşlarının dijital olgunluk seviyesi tespit edilmek için anket hizmeti sunmakta, daha sonra talep üzerine hastanelere yerinde ziyaretlerle belgelendirmektedir. Bu hizmetleri belirli bir ücret karşılığında sunmaktadır. Sağlık Bakanlığı HIMSS ile 2019 yılında 5 yıl geçerliliğini koruyacak bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ücretli olan HIMSS analitik hizmeti olan EMRAM anketinden ücretsiz yararlanılmasını ve sağlık kurumlarının seviyelerinin belirlenmesini sağlamaktadır. Anket süreci ile sağlık kurumlarının seviyesi tespit edilmekte ve sağlık kurumlarının talebi üzerine yerinde ziyaret gerçekleştirilmektedir.

HIMSS tarafından sunulan anket süreci ücretsiz bir uygulama iken; yerinde ziyaret uygulaması ücretli bir hizmettir (Sağlık Bakanlığı, 2021a).

SONUÇ

Bu araştırmada Türkiye'deki özel hastanelerin dijitalleşme sürecindeki durumu ortaya koymak ve dijitalleşme düzeylerini belgelendirmeleriyle ilgili yönetici görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda özel hastanelerin dijitalleşme sürecindeki güçlü, zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerinin neler olduğu ile ilgili mevcut durum ortaya konmuş, bunun yanı sıra özel hastanelerin dijital anlamda akredite belgesine sahip olmada avantajların ve engellerin neler olduğu ile ilgili görüşler sunulmuştur.

Araştırma katılımcıları hastanelerinin dijitalleşmesinde, sağlık hizmetinin sunumunda her türlü verinin elektronik olarak kaydedilmesinin, veri güvenliğinin sağlanmasının, Sağlık Bilgi Sistemine sahip olmanın ve güncel son teknoloji cihazlara sahip olmalarının güçlü yanları olduğunu; hastanelerinin dijitalleşmesinde zayıf-eksik yön olabilecek durumlar gözlemlenemediklerini ifade etmişlerdir. Hastane yöneticilerinin bu görüşlerini yapılan gözlem ve doküman incelemeleri de desteklemektedir.

Hastanelerinin dijitalleşmesinin kağıt israfını önlemede, veriye kolay ulaşım sağlamada, hem sağlık profesyonellerine hem de sağlık hizmetinden yararlanıcılar açısından zaman ve maliyet tasarrufu sağlaması açısından fırsatlar sunduğunu; veri kaybı, veri güvenliği, siber saldırıları gibi nedenlerle tehdit oluşturabileceğini ifade etmişlerdir.

Özel hastanelerin hem yönetici görüşleri hem de elde edilen gözlemler ile dijital olgunluk düzeylerinin iyi durumda oldukları ortaya konmuştur. Özel hastanelerin içerisinde oldukları mevcut durumda dijital anlamda akreditasyon sürecine hazır durumda oldukları gözlenmiştir.

Araştırmada yer alan özel hastane yöneticileri, hastanelerin dijital hastane olarak akreditasyon belgesine sahip olmanın kurumsal bazda iş ve işlemlerle ilgili süreçlerin standartlaştırılmasına, hastanelerinin dijital olgunluk düzeylerinin belirlenmesine katkı sağlayacağını, aynı zamanda işletme marka ve imajlarına olumlu etkisi olabileceğini düşünmektedirler. Aynı zamanda dijital hastane olarak akredite edilmesinin uluslararası bilinirlik açısından katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

Araştırma katılımcılarının çoğunluğunun hastanelerin dijital olgunluk seviyelerinin tespit edilmesi ve bunun belgelendirmesiyle ilgili kriter ve süreçlerle ilgili bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda Sağlık Bakanlığı Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, HIMSS örgütü veya her ikisinin işbirliği ile özel hastane yöneticilerini bilgilendirmek ve dijitalleşme süreçlerine katkı sağlamak amacıyla konferans, çalıştay gibi etkinlikler düzenlenebilir.

Araştırmada yer alan özel hastane yöneticileri dijital akreditasyon ile ilgili belgelendirmelerde bütçe ayrılması gerektiğini ve bunun için bütçe ayrılmasının bir engel olabileceği ifade edilmiştir.

Sağlık Bakanlığı ile HIMSS örgütü tarafından yapılan anlaşmaya ilaveten özel hastaneleri de kapsayıcı anlaşmalar yapılması özel hastanelerin dijital hastane akredite belgesi almasında teşvik edici bir unsur olabilir.

KAYNAKÇA

Ak, B. (2013). Sağlıkta yeni hedef: Dijital hastaneler, *Akademik Bilişim 2013 – XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 917-976, 23-25 Ocak 2013, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Avaner, T. ve Avaner, E. B. (2018). Yazılım teknolojileri ve sağlık yönetimi: HIMSS ya da dijital hastane hizmetleri üzerine bir değerlendirme, *Yasama Dergisi*, 37, 5-28.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Doğan, S. (2021). Dünyada ve Türkiye’de belgelendirilmiş dijital hastaneler üzerine bir araştırma, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(71), 1588-1597.

HIMSS EURASIA, (25 Nisan 2019a). *Kamu Hastaneleri İçin EMRAM Çalıştayı*. Erişim Tarihi: Erişim: 25 Mayıs 2022, <https://himsseurasia.com/kamu-hastaneleri-icin-emram-calistayi-25-nisan-2019-diyarbakir/>

HIMSS EURASIA, (26 Mart 2019b). *HBYS Firmaları İçin Dijital Hastane Çalıştayı*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://himsseurasia.com/hbys-firmalari-icin-dijital-hastane-calistayi-26-mart-2019-istanbul/>

HIMSS EURASIA, (2021a). *HIMSS Hakkında*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://himsseurasia.com/himss-hakkinda/>

HIMSS EURASIA, (2021b). *Sağlık Bilişimi ve Teknolojileri Konferansı ve Fuarı Sonuç Raporu*. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2022, https://himsseurasia.com/wp-content/uploads/2022/04/HIMSS2021_RAPOR_TR-1.pdf

Limon, S. (2019). Hastanelerdeki tıbbi dokümanların geleneksel ortamdan elektronik ortama dönüşümü, *Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi (SOSGÜZ)*, 1(1), 30-39.

Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. New York: Sage Publications, Inc.

Sağlık Bakanlığı, Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2018). *Tam Donanımlı Dijital Hastane Kılavuzu*.

Sağlık Bakanlığı, Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (2020). *Yeni Kriterlere Göre HIMSS EMRAM Seviye 7 Validasyonu Yol Haritası*. Erişim Tarihi: 08 Haziran 2022, <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,56708/yeni-kriterlere-gore-himss-emram-seviye-7-validasyonu-yol-haritasi.html>

Sağlık Bakanlığı, (20 Kasım 2014). *Dijital-Kağıtsız Hastane Nedir?*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,5007/dijital-kagitsiz-hastane-nedir.html>

Sağlık Bakanlığı, (17 Haziran 2020). *EMRAM Hakkında*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,4858/emram-hakkinda.html>

Sağlık Bakanlığı, (21 Nisan 2021a). *HIMSS EMRAM Kriterleri Sık Sorulan Sorular*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2022, <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,34103/himss-emram-kriterleri-sik-sorulan-sorular.html>

Sağlık Bakanlığı, (10 Eylül 2021b). *Çalıştay Sunumları*. Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2022, <https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR,24448/calistay-sunumlari.html>

Sezer Korucu, K.ve Demir, M. (2017). Hospital, Current Debates in Public Finance, Public Administration & Environmental Studies, Current Debates, Aydın, M. (Edt.); Pınarcıoğlu, N. Ş. (Edt.); Uğurlu, Ö. (Edt.), *A New Trend In Health:Digital (385-400)*, London; IJOPEC Publication, No. 13, ISBN 978-1-912503-15-5, <https://doi.org/10.5281/zenodo.1291836>.

Subaşı ve Okumuş (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.

Tüfekci, N., Yorulmaz, R. ve Cansever, İ. H. (2017). Digital hospital, *Journal of Current Researches on Health Sector (J o C R e H e S)*, 7(2), 143-156.

Uysal, B. ve Ulusinan, E. (2020). Güncel dijital sağlık uygulamalarının incelenmesi, *Selçuk Sağlık Dergisi*, 1, 46-60.

Vermişli Peker, S.; Yavuz Van Giersbergen, M.; Biçersoy, G. (2018). Sağlık bilişimi ve Türkiye’de hastanelerin dijitalleşmesi, *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 3(3), 228-267.